

KUTATÁSI JELENTÉS

1993

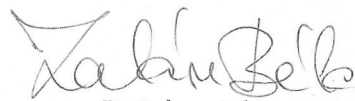

TARTALOMJEGYZÉK

Csoportélet	
Mészégető-források barlangja	
Kémiai vizsgálatok a Mészégetőben.....Kurtán Andrea	
Sózó-víznyelő	
Gubacsos-víznyelő	
Sziklás-víznyelő	
Adatok a 93-as évi denevérmegfigyelésekről...Szatyor Miklós	
Rejtett kincsek nyomában Baranyai Népmondagyűjtemény	
	Kiadja Pannónia Könyvek
Sárkánykút	
Abaligeti-barlang és a törökök	
Tettye vitéz	
Újságcikkek	
Az 1994 évi kutatási program	

Kutatási jelentést készítették:Zalán Béla és Borbás Rita

Abaliget,1994.január 15.

Zalán Béla
csop.vez.

CSOPORTELET

Az elmúlt évben elért eredményeinken fellelkesülve kezdtünk neki a 93-as esztendő kutatási feladatainak.

Csoportunk tárgyjutalomban részesült a Cholnoki pályázaton a kutatási jelentésével, s ez az eredmény jelentősen megnövelte önbizalmunkat. Sajnálatos tény, hogy a kezdeti lelkesedé~~s~~ főleg személyi okokból nyárra jelentősen megcsappant. A továbbra is aktív tagok viszont számos programban vettek részt, így több kisebb üreg feltárására került sor, de dokumentálásukra már nem jutott erő. Idén is sor került a szokásos nyári kutatótábor megrendezésére, amely során jelentős munkát végeztünk a Szarvasnyelőben. Ezen kívül számos túra került lebonyolításra, valamint rendszeresen gyakoroltuk a modern kötéltechnikát. Aktívan vettünk részt a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Denevérvédelmi Programjában, ezen belül az épületlakó denevérek állományfelmérésében, a telelőállomány rendszeres megfigyelésében, ami kiegészült egy három napos téli állományfelmérő táborral. Részvételünkkel a nyáron megrendezett denevérgyűrűző tábort is támogattuk. Jelentős munkát végítettünk a baranya megyei Vöröskereszt szervezésében működő Katasztrófaelhárító Csoportban. A helyben lebonyolított gyakorlatokon kívül részt vettünk egy közös kiképzésen, a tatabányai bánya-mentők bázisán, valamint kötéltechnikát gyakoroltunk a Szelim-barlang üregében.

Sikerült kedvező szerződést kötnünk a pécsi Szivárvány Gyermekházzal, ahol a klubunk a továbbiakban is működhet. A szerződésben vállaltuk, a népszerűsítő előadások és túrák szervezését és lebonyolítását is.

Számos pályázaton vettünk részt különböző kutatási programokkal, de jelentős eredményt nem sikerült elérnünk. Egy kisebb összegű támogatásnak köszönhetően több eszközzel gazdagítottuk felszerelésünket /szivattyú, vaku, csőtollak/.

Örömmel értesültünk róla, hogy az általunk feltárt Mészégető-források barlangja a fokozottan védett értékeink közé soroltatott.

Csoportunk életéhez tartozik az a tény is, amelyre már kevésbé lehetünk büszkék. Ez pedig a szerencsés kimenetelű, kisebb balesetek sorozata.

A téli denevérmegfigyelés során 3 métert zuhant egy társunk az omladékos aknaperebről. Mintegy 6 cm-es vágott sebbel a combján úszta meg a kalandot, és önerőből jött a felszínre. Kötéltechnika gyakorlása során 20 m-es mélységben egy másik társunk megpróbált egy akna falán biztosítás nélkül felmászni egy cseppköves oldalfülkébe, eredménye 5 m-es zuhanás, amit sérülés nélkül úszott meg.

Két társunk egyetemistákat vitt egy könnyen mászható barlangba, ahol egy lány esett le 2 m-es magasságból, majd követte őt egy fiú is, aki az egyértelmű utasítások ellenére 4 m-es mélységbe zuhant. Mindketten sérülés nélkül jöttek a felszínre.

Az Abaligeti-barlang 2-es nyugati mellékágába indult egy társaság túrázni, amin néhány csoporttagunk is részt vett. A mellékág közepe táján egy vendég barlangász hölgy 2 m mélységű örvényüstbe esett. Az esés következtében Farokcsontsérülést szenvedett. Túratársai segítségével jutott a felszínre. Ezen eseményeket csoportunk megbeszélte és kiértékelte, a tanulságokat levontuk, ennek eredményeképpen az ilyen jellegű problémák megszűntek.

Idén is folytattuk a barlangkutató népszerűsítését. Ennek érdekében dia és videófilmek bemutatásával színesített előadásokat tartottunk a Gyermekházban. A pécsi tanárképző főiskolán a Természetvédelem a barlangkutatóban tartottunk előadást.

MÉSZÉGETŐ-FORRÁSOK BARLANGJA

A barlangban idén feltárás nem folyt, de számos túra került lebonyolításra.

Az ősz folyamán kezdtük meg a már elkészült térkép-vázlat ellenőrzését és akkor derült ki, hogy az jelentős hibával terhelt. A végpont közelében mintegy 40 m-es elcsavarodást okoz a hiba, amely a térkép szerkesztése során jöhetett létre. A felfedezett hiba korrigálása után a végpont jelentősen áthelyeződik és így módosítja az eddig kialakult nézetünket a barlang folytatásával kapcsolatban. Szükségesnek érezzük a barlang újbóli térképezését, ami megnyugtatóan rendezné ezt a kérdést.

Pályázat útján némi pénzhez jutva sikerült a barlang biztonságos bejárását egy szivattyú megvásárlásával megoldani. Csoportunk egyik tagja vízkémiai vizsgálat-sorozatot végez, aminek az eredményét szakdolgozatában kívánja feldolgozni. A decemberben bekövetkezett árvizek /maximum 4-5000 l/perc/ jelentősen hátráltatták a méréseket, számos eszközt, műszert tettek tönkre, vagy sodortak el.

Nagy örömmel olvastuk a Búvár című újságban, hogy a barlang fokozottan védett értékeink közé került besorolásra!

KÉMIAI VIZSGÁLATOK A MÉSZÉGETŐBEN

Az orfűi Mészégető-források barlangjában vízkémiai vizsgálatokat végzünk. Vizsgáljuk a barlang különböző részeiből származó

-csepegő vizek

-falról lecsurgó vizek

-a barlangban végighúzódó patak különböző szakaszaiból,

-szifonból vett vizek részletes kémiai összetételét.

Vizsgált tényezők: T, ph, fajlagos vez. kép., KOI, ÖK, KK, lugosság, Ca^{2+} , Mg^{2+} , NH_4^+ , Fe, Mn^{2+} , Cl^- , SO_4^{2-} , NO_3^- , NO_2^- ,

Összetétele megközelítőleg megegyezik a Ny-Mecsek vizsgált karsztforrásainak összetételével. /Elteltekintve természetesen a csepegő és falról lecsurgó vizek keménységértékeitől./

A barlang eddig vizsgált kb. 250 m hossza nagyrészt víkendházakkal beépített, hobbikertek alatt húzódik, csak kis terület fölött van természetes állapotú erdő. Vizgyűjtőterületén számos legelőt, mezőgazdasági területet találunk. Legnagyobb nyelői közvetlenül szennyezve vannak állati ürüléssel /birkatrágya/ tetemekkel, kemikáliákkal. /pl Lipóci legelő, abaligetű út melletti nyelők./ Ezen szennyezések hatását egyértelműen mutatja a kiugróan magas NH_4^+ , SO_4^{2-} , NO_3^- szint.

SÓZÓ-VÍZNYELŐ

A víznyelőben idén létszámhiány miatt feltáró munkát nem végeztünk, de állagmegóvás végett többször felkerestük azt. Az ácsolat rohamos romlása több omlással járt együtt, így növekedett folyamatosan az elvégzendő munkák mennyisége.

Bizakodva vártuk a téli hideg napokat, amikor az erősen befelé tartó huzat miatt az omladék megfelelően összefagy és talán lehetőségessé válik az elkorhadt ácsolat cseréje.

Sajnos e helyett nagymennyiségű /50 cm/ hó hullott, ami néhány hét múlva kisebb-nagyobb esők kíséretében erős olvadásnak indult, és nyolc éve nem tapasztalt áradásokat okozott.

A víznyelőnél mintegy 800 l/perces vízhozammal tetőzött a patak és kiméretlen rombolást végzett a bontásban.

A nyelő visszaduzzadás nélkül birkózott meg ezzel a víztömeggel.

A kisebb-nagyobb áradások többször követték egymást, ennek következtében az ácsolat teljesen megsemmisült, hatalmas omlások történtek és sajnos továbbiak várhatók.

A nyelőben tárolt eszközök, szerszámok jórészt használhatatlanná váltak, vagy nem hozzáférhetőek.

A nyelő feltárását szinte előlről kell kezdeni és tartós biztosító eszközök használatával lehetséges azt eredményesen folytatni.

A nehézségek ellenére csoportunk tervezi a kutatás folytatását.

GUBACSOS -VÍZNYELŐ

A víznyelőben az év során a feltárás és a dokumentálás szünetelt, elsősorban személyi okok miatt.

A barlangot azonban idén is sokszor felkerestük, és minden alkalommal folytattuk a járatok takarítását. Így lassan a barlang általunk ismert szakaszai szemétkéntessé váltak. Sajnos lelkiismeretlen személyek a környékre kihordott szeméttel állandóan biztosítják az utánpótlást.

Az év utolsó hónapjában bekövetkezett havazás, majd annak esővel kísért olvadása jelentős károkat okozott. Az áradások számottevő változásokat idéztek elő a kiépített bejárat környékén. Jelentősen áthalmazta a hordalékot, így átmenetileg a barlang bejárata is megközelíthetetlené vált az ott lerakódott vastag hordalékréteg miatt.

Sajnos a környéken ezidőben végzett fakitermelés is növelte gondjainkat, mivel nagymennyiségű fát döntöttek a nyelőtölcsérbe. Megfigyelésünk szerint a nyelőhöz vezető Gubacsos-patak vízhozama meghaladja a 4-500 l/perces vízhozamot, a nyelő ezt már nem képes a mélybe vezetni, így a víz először a már 60 m hosszban ismert barlangjáratot önti el, majd a völgyben továbbfolyik a következő víznyelő felé.

A feltárt barlangszakasz déli végpontja kettéágazik és elszűkül, mindkét járatból kishozamú vízfolyás érkezik a barlangba. Eddigi megfigyeléseink szerint a legkisebb hozamuk 5-10 l/perc volt, a maximumukat a barlangot ilyenkor elárasztó árvizek miatt nem figyelhettük meg. Egy-egy ilyen áradás után a barlang jelentősen eliszapolódik, amitől csak lassan szabadul meg.

Ez a csekély nyelési kapacitás bizonyítja, hogy a patakos járat általunk ismert végpontja közelében jelentős járatszűkület lehet, mely szabályozza az átjutó vízmennyiséget. Nem zárható ki, egy hordalékkal erősen feltöltődött szifonjárat létezése sem.

Mivel a barlang lezárható, így a közelben folytatott kutatásokhoz szükséges szerszámokat és eszközöket rendszeresen itt tároltuk, amikben most jelentős károkat okozott az áradás.

Adatok az 1993. év denevérmegfigyeléseiből

Csoportunk néhány tagja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel közösen a mecseki barlangok denevérállományának felmérésében is aktívan részt vesz, színesebbé téve így a csoport kutatási munkáit.

Megfigyelt fajok:

január 2. Maszek barlang

Közönséges denevér 2 pd.

Kis patkósrú denevér 4 pd.

Vizi denevér 2 pd.

Nagy patkósrú denevér I pd.

Pietró barlang

Kis patkósrú denevér I pd.

január 9. Duó zomboly

Nagy patkósrú denevér 4 pd.

Kis patkósrú denevér 4 pd.

Vizi denevér 2 pd.

Barna hosszufülű denevér I pd.

Vizfó barlang

Nagy patkósrú denevér I pd.

Kis patkósrú denevér I pd.

Vizi denevér I pd.

január 17. Maszek barlang

Nagy patkósrú denevér 3 pd.

Kis patkósrú denevér 4 pd.

Közönséges denevér 3 pd.

Vizi denevér I pd.

Labirintus barlang

Nagy patkósrú denevér I pd.

január 24. Labirintus barlang

Közönséges denevér I pd.

Vizfő barlang

Kis patkósorrú denevér 3 pd.

Nagy patkósorrú denevér 4 pd.

január 30. Csengő zomboly

Kis patkósorrú denevér 2 pd.

Közönséges denevér I pd.

február 26-27-28 Téli denevérkutató tábor

Pietró barlang

Kis patkósorrú denevér 4 pd.

Fél 5-ös barlang

Kis patkósorrú denevér 2 pd.

Vizi denevér 2 pd.

Közönséges denevér 2pd.

Barátok barlangja

Kis patkósorrú denevér 2 pd.

Nagy patkósorrú denevér I pd.

Nagy-Faragó barlang

Nagy patkósorrú denevér 5 pd.

Bodó hegyi üreg

Közönséges denevér I pd.

Barna hosszufülű denevér 2 pd.

Maszek barlang

Nagy patkósorrú denevér 7 pd.

Közönséges denevér 8 pd.

Vizi denevér 8 pd.

Kis patkósorrú denevér 3 pd.

március 12. Maszek barlang

Közönséges denevér	3 pd.
Nagy patkósrú denevér	3 pd.
Kis patkósrú denevér	I pd.
Vizi denevér	I2 pd.

november 27. Duó zomboly

Nagy patkósrú denevér	I pd.
Kis patkósrú denevér	I pd.
Közönséges denevér	5 pd.

december 11. Abaligeti barlang

Nagy patkósrú denevér	I37 pd.
Kis patkósrú denevér	5 pd.
Közönséges denevér	I pd.
Barna hosszufülű denevér	I pd.
Nagyfülű denevér	I pd.

Szatyor Miklós

SÁRKÁNYKÚT

A Mecsek északi oldalán, Orfű és Mecsekrákos között van egy forrás. Az idegen is hamar megtudhatja, hogy ennek Sárkánykút a neve.

Hanem az nagyon csalódik, aki azt hiszi, hogy itt mindig oltathatja a szomját! Ezt a kútat valami igen szeszélyes forrás táplálja: néha majdnem egészen elapad a vize, máskor meg olyan bőségsben árad, hogy fürdeni lehetne benne. Aki tudni akarja ennek a furcsa kútnak a titkát, az kérdezze meg a környékbeli öregeket, azok majd fölvilágosítják.

Valamikor réges-régen, amikor ezen a vidéken még alig laktak emberek, egy undok sárkány rémítette itt hét határ népét.

Mindenki tudta, hogy ajánlatos elkerülni azt a helyet, ahol a szörnyeteg mutatkozni szokott. Jól ismerték már morgoló hangját, mert az messzire elhallatszott abból a barlangból, amelyikben lakott. Futott is a nép a földekről a faluba, ha meghallotta a sárkány morgását, fogainak szörnyű csattogását! Nagyon szerették volna, ha valaki megszabadítja őket az örökös veszedelemtől.

Egyszer nagysokára aztán vége szakadt a szüntelen rettegésnek. Úgy esett a dolog, hogy a sárkány hiába vadászott, lesett, már harmadik napja nem látott senkit a határban. Elfáradt a sok csúszás-mászásban, éhes és volt szörnyen, az idő is borúsra fordult, bebújt a barlangjába aludni.

Jószerevével el sem szunnyadt még, amikor olyan irtózatos égháború tört ki, hogy az nem csak hatalmas fákat tördelt, hanem a Mecsek szikláit is megmozgatta. A dühöngő orkán pillanatok alatt odagörgetett egy nagy követ a sárkány barlangja elé. A sárkány hallotta a dübörgést, gondolta, megnézi a háza táját. Hanem hiába erőlködött, nem tudott kijönni a barlangjából, mert az óriási szikla eltorlaszolta a kijáratot. Feszegette a sziklákat, nekirugaszkodott talán százszor is újra, de hiába volt minden erőlködése. A föld kérge jobbra-balra megrepedezett, a szakadó eső, a lezúduló víz befolyt a repedéseken, és újra meg újra magasra fröcskölt, amikor a sárkány a sziklákat emelgette. Végül is belefáradt a haszontalan erőlködésbe. Már szinte remegett a fáradságtól, amikor elhatározta, hogy előbb kipiheni magát, alszik egy jót, aztán majd újra megpróbálkozik a munkával.

A nép hamarosan megtudta, hogy a sárkány beszorult a barlangba. Hanem, hogy ma is él, annak sokszor jelét adja! Napokig, néha hetekig alszik, amikor aztán felébred, megfürdik a barlang mélyén egy nagy sziklamedencének kristálytiszta vizében. Ilyenkor úgy kinyomja a vizet a medencéből, hogy vastag sugárban buzog föl a forrás. Még a fürdőző szörnyeteg lubickolása, szürcsölése is fölhallatszik a mélyből. Amikor meg elapad a forrás vize, mindenki tudhatja, hogy nem fürdik a sárkány, hanem vagy alszik, vagy valamerre messzebb, talán egészen Harkány alá bolyongott el óriási barlangjában.

AZ ABALIGETI BARLANG ÉS A TÖRÖKÖK

A rabló pogány törökök elől mindenki elmenekült, aki csak mozdulni tudott. Nemcsak a hajlékukat, jószágaikat kellett félteniük a szegény magyaroknak, hanem a pusztá életüket is. Azokat a gyerekeket, felnőtteket, akik élve kerültek a kezükbe keserves rabságba hurcolták el. A hasznavehetetlen öregeket meg kardélre hányták.

Szerencsések voltak azok a faluk, amelyeknek végeláthatatlan sűrű erdő, vagy sziklába vájt barlang volt a határában. Az abaligetiek is a barlangba menekültek. Meg is várhatták volna itt a hadak elvonulását, ha nem akad köztük áruló, aki az egész falu népének a romlásán akart meggazdagodni. Az áruló is velük jött a barlangba, és innen szökött vissza a faluba, de olyan titokban, hogy senki sem vette észre. Amikor valaki kereste a menekülőket közül, távolról már hallatszott a közeledő törökök lárma. Hamarosan oda is értek. Az áruló vezette őket. De a barlangba nem mertek bemenni. Félték, hogy ott a mindenre elszánt magyarok könnyen legyűrik őket. Ezért cselhez folyamodtak. A barlang bejáratánál nagy halom nedves, vizes fát hordtak össze, és meggyújtották. Arra számítottak, hogy vagy kifüstölik a magyarokat, vagy ha bennmaradnak, megfulladnak a nagy füstben. Már előre táncoltak örömben, mert a füst olyan vastagon gomolygott, hogy alig fért be a barlang száján. A magyarok is megrettentek, de kifelé egy sem törekedett, hanem mindig beljebb és beljebb húzódtak a barlangba a füst elől. A füst azonban gyorsabb volt, és utólérte őket. Voltak, akik már fulladoztak, nagy volt a riadalom, mert tovább már nem futhattak, a barlangnak a végére értek. Ahogy így áll a sok ember egymás hegyén-hátán, ki imádkozva, ki káromkodva, mécsesükkel körülvilágították a barlangot. Egyszer csak valaki arra lett figyelmes, hogy a barlang oldalán van egy kerek nyílás, akkora csak, hogy egy ember át tud bújni rajta, és ami még meglepőbb volt, az utánuk tóduló füst nagy örvényléssel tűnt el benne, mintha kémény lett volna. Egy elszánt ember vállalkozott arra, hogy belebújik, és megnézi, hol van ennek az üregnek vége.

Nem sokáig kellett várni, vissza jött az ember, és már adta is a parancsokat, hogy szép sorjában bújjanak csak be a szűk alagútba, mert az rejtett kijárata a barlangnak, és rövid idő alatt kint

lesznek az erdőben. De onnan senki el ne mozduljon, és maradjon csendben. Így aztán, aki nem fulladt meg a fojtó füstben, kimenu-
kült a barlangból. Ezzel azonban nem elégedtek meg, hanem ki
fejszével, ki villával, ki, ami a kezébe akadt, elindultak zajtala-
nul a barlang túlsó felén a mit sem sejtő törökök irányába.

Azok gondtalanul várták, hogy elhaljon az utolsó jajszó is, akkor
majd bemennek, és összeszedik a halottaktól a pénzt meg mindent.
De nem így lett. Közben már besötétedett, és így nem vették ész-
re, hogy ők kerültek csapdába. Az elszánt, meggyötört magyarok
hirtelen kiáltással rájuk törtek. Azoknak még annyi idejük sem
volt, hogy a szájukban lévő falatot lenyeljék, már kopogott a
fejükön, a hátukon a dorong, fejsze, villa. Aki távolabb volt,
beugrott a barlangba. A tűz egyre okádta a füstöt. Ők már nem
találták meg a megmentő kijáratot. Ott fulladtak meg, ahol az
előbb sok ártatlan vesztette életét. Így győzött az áruláson,
a kisszámú magyarok okossága, bátorsága, vitézsége.

Hogy valamikor nagy csata lehetett itt, sok ember vesztette
életét, legjobban tanúsítja az a sok emberi csont, amit sokáig
ott lehetett látni a barlang bejárata körül. Aki a földben ke-
resgél, még mindig akadhat ilyen csontokra.

Jó szolgálatot tett az abaligeti barlang akkor is, amikor a
nagy Rákóczi kurucainak szerencsecsillaga leáldozóban volt.
A kisebbségben maradt, szétszóródott kuruc harcosok ide rej-
töztek el bosszúra szomjas labanc csapatok előtt. Innen bujdos-
tak szerte szét az országba, vagy állottak be szegénylegénynek.
Úgy éltek, mint az erdő űzött vadjai.

TETTYE VITÉZ

SZOMJÚHOZVA sir a város népe,
Hetek óta vízre várnak mind,
Elapadt a sziklák nedves mélye,
S ember, állat szenved szörnyű kint.

Mindenszentek templomának táját
Köhögtető nagy köd ülte meg,
S tisztulását mindhiába várják,
Nem látni az erdőt s a hegyet.

-Nem is köd az!-suttogják a népek,
Ködnek mélyén vén boszorka van,
S ha a bátrak elüzni nem képesek,
Vízre várni biztos hasztalan!

Tettye vitéz markos, ifjú ember,
-Bármily szörnyű lesz ott fenn a vész,
Fegyvert ragad, táltos-lovat nyergel,
S máris vágtat, máris harcra kész.

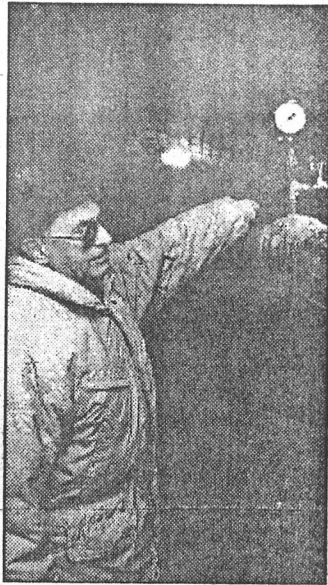
Órákhosszat vív ott fenn a hegyben,
Küzd a sziklán, s barlangokban bent,
Kardja sújt, a köd meg dörgve reccsen,
Táltosától még a föld is reng.

Vén boszorka! Végső perced eljött!
Tettye vitéz nagy pallosa vág,
-Száll a köd, és oszlanak a felhők,
Látszanak a sziklák és a fák.

Sebével a vén boszorka hol van?
Sziklamélybe mászott, szédült le,
S fenn a forrás máris újra csobban,
Csordogálva indul hűs víze,

Néha mégis árt még a boszorka,
Ekkor fogy a víz, de el nem áll,
S Tettye neve messzi századokba
Nemzedékről, nemzedékre száll!

Milliárdos érték néhány milliós befektetéssel Több százezer köbméteres természetes víztározó

Vass Béla, a Tettye-forrás egyik legjobb ismerője

Világviszonylatban is szinte egyedülállóan számít a pécsi Tettye-forrásra telepített vízkivételi mű, amely szabályozza a kiáramló vízmennyiséget, illetve a felesleges vizet a hegy belsejében tárolja. A világon eddig Bejrut vízellátását oldották meg ehhez hasonló módon, illetve Izraelben készült így egy rendszer.

Magyarországon Pécsen van az egyik legrégebbi olyan forrás, amelyet már évszázadok óta folyamatosan vízbeszerzés céljára használnak. A Tettye-forrás vizét, amely a város felett a Mecsekben található, már a rómaiak is felhasználták.

Mint Vass Béla nyugdíjas mérnök, barlangász elmondta, a korábbi századokban különböző iparosok települtek a Tettye patak mentén, így alakult ki a Malom utca. Ide települtek a bőrfeldolgozók is, ez lett a Tímár utca. 1892-ben elkészült a Tettye-forrás foglalása, illetve ezzel egyidejűleg lépett üzembe a városi vízmű is. A város vízellátása szempontjából kulcs-helyzetben volt a forrás, a Széchenyi térhez képest 100 méterrel magasabban fakadt, ezért nem kellett szivattyúkat alkalmazni, hanem gravitációs elven jutott el a fogyasztókhoz. A vízellátó rendszer a kisvízi forráshozamok figyelembe vételével készült el, s a város alig 10 év alatt kinőtte a tettyei vízműrendszert.

– A karsztforrás vízhozamában nagy mennyiségi különbségek mutatkoztak, mert a csapadék függvényében ingadozott a feltörő víz mennyisége. Nyáron, a szárazság idején – ekkor

megnő a vízfogyasztás –, kevesebb vizet adott a forrás, míg a csapadékosabb hónapokban többet. A vízellátási gondok megoldására más vízadó területeket is kellett keresni. A pelérdi víznyerő kutak bekapcsolása sem bizonyult elegendőnek a rohamos fejlődéshez képest, ezért épült ki Pécs és Mohács között a 40 kilométeres Duna vezeték. Ez a megoldás azonban megdrágítja az ivóvizet, mert mire a város határáig elér, 44 forintba kerül köbmétere. Ezzel szemben a Tettye-forrás vize tiszta, iható, mindössze – a Mecsek oldal beépítése miatt – fertőtleníteni kell. A forrásvíz ma is a gravitáció révén jut le a belvárosba, ezért különösen gazdaságos üzemeltetést biztosít ez a termelési mód.

Tavaly volt 100 éves a vízkivételi mű, szükségessé vált a rekonstrukciója. A felújítás során olyan műszaki megoldásokat kerestek, amelyek minél több vizet biztosítanak a fogyasztóknak. Eddig ugyanis volt olyan időszak, amikor a forrás annyi vizet adott, hogy nem tudták felhasználni, illetve máskor alig csordogált. Kézenfekvő volt a gondolat: meg kell próbálni elzárni (mintegy csappal) a forrás útját, ezáltal a hegyben, a mészki üregekben tárolódik majd víz, és akkor engedik le, amikor éppen szükség van rá.

– 1992 elején elkezdődtek a műszaki munkálatok. Többek között kettős vasbetongát épült a hozamok kiegyenlítésére. A cél a tavaszi kiugró hozamok visszatartása volt a nyári vízfogyasztási csúcspok idejére. Kor-

szerű berendezésekkel láttuk el a vízkivételi művet, megoldottuk a távvezérlést, a diszpécser látja a monitoron keresztül a forrás adatait, a vízhozamot, a víz minőségét. Tavaly novemberben elkezdődött a próbaüzem, a csapadékos időt kihasználva elzártuk a csapokat és feltöltöttük a természetes tározót. A nyomásmérők 2,5 atmoszférát mutattak, ami azt jelentette, hogy 25 méter magas volt a vízoszlop a forrás küszöbe fölött. Decemberben leengedtük, folyamatosan mértük a kiáramló víz mennyiségét, mert többek között ettől az adattól függött a további beruházás mértéke. Összesen 300 ezer köbméter vizet engedünk le néhány hét alatt. Nagy volt a kockázat, nem tudtuk, hogy hol fog kifolyni a víz, mennyit lehet tárolni a hegyben, azonban nyerni is nagyot lehet ezzel megoldással. A mészki üregei ingyen víztározóként szolgálnak, ezáltal jelentős mennyiségű pénz takarítható meg. Jelenleg 1 köbméter földalatti víztározónak 15 000 forint a bekezdési költsége. Ha csak 100 ezer köbméter vizet tudunk tárolni a hegy természetes üregeiben, az 1,5 milliárd forint megtakarítást jelent. Eddig 6 millió forintnál tartunk, ennyit költöttünk a tettyei vízműrendszer felújítására.

Tovább folytatják a szakemberek a megfigyeléseket és a méréseket, hogy az egy éves próbaüzem leteltével a számadatok tükrében döntsenek a további beruházásokról.

Hajdu Zsolt

Több, mint száz éves a vízmű épülete

Fotó: Szundli György

A szűk járatok miatt továbbra sem látogatható A beremendi kőbánya közepén nincs veszélyben a kristálybarlang

Dél-Dunántúl második leghosszabb természet által kialakított földalatti üregrendszere a beremendi kristálybarlang. Európában egyedül Spanyolországban található ehhez hasonló ásványgazdag, hévíz formálta képződmény. A napjainkban is továbbfejlődő zárt rendszer bár igen változatos kristályszerkezeteket és őslénytani leleteket tartalmaz, a nagyközönség számára örökre rejtve marad, mivel szűk járatait nem lehet átépíteni a természetes egység drasztikus megbontása nélkül. Érdekes sajátossága az is a barlangnak, hogy körülötte évek óta követ bányásznak, de mindaddig a megfelelő méretű védőpillérek meghagyásával végezték a művelést. Csupán két éve

kellett a bejáratot megerősíteni, biztonságosabbá alakítani.

A közelmúltban azonban elterjedt a hír, kritikus helyzetbe került a páratlan ritkaság, mivel privatizáció előtt áll a Beremendi Mész- és Cementművek, s ki tudja miként dönt majd az új tulajdonos a barlang védelmében meghagyott, 10 évnyi fejtésre elegendő kőzetmennyiség sorsáról. Aggódalomra azonban nincs ok, tudtuk meg a Természetvédelmi Hivatal szakembereitől. A barlang és kőzetkörnyezete természetvédelmi pillérnek minősül. A bányavezetés pedig eddig is minden segítséget megadott a barlangban folyó munkákhoz. Időközben ugyanis kiépült egy műszeres megfigyelő hálózat a

cseppkövek, tűkristályok szomszédságában, regisztrálva a kristályképződmények fejlődéséhez szükséges paramétereket.

Az egyedülálló adatgyűjtő és feldolgozó rendszer iránt máris nagy az érdeklődés szakmai körökben, a napokban például az USA környezetvédelmi minisztériumának küldötte tekintette meg a műszeregyüttest, s a tengerentúlon pályázati támogatás kiírására tett ígéretet. A barlangnak és a technikai felszerelésnek a hosszútávú elképzelések szerint nemzetközi megmértetést is terveznek, persze szigorúan szakmai vonalon. Így például nem kizárt, hogy a világkiállítás idején ez lesz Baranya egyik fő attrakciója a tudományos élet területén. M. B. E.

Uj Dunántuli Napló

1993. február 7.

Denevérkutatók Baranyában

Baranyában az elmúlt idő-
ben nem sok időt fordítottak a
denevérek megfigyelésére,
ezért aztán senki sem tudta,
hogy hány faj él itt, s milyenek
életkörülményeik. Néhány éve
azonban, egy akkor még közép-
iskolás diák érdeklődését felkel-
tette ez a problémakör, s az az-
óta másodéves biológia-földrajz
szakos egyetemi hallgató, *Zá-
voczky Szabolcs* komoly ered-
ményeket ért már el ezen a tertü-
leten.

Még középiskolás volt, ami-
kor a biológiatanára elvitte a
Mecsekbe egy barlangkutató
csoporthoz, hogy bekapcsolód-
hasson munkájukba. Már akko-
riban foglalkozott ornitológiá-
val, madárgyűréssel. Ott, a
barlangban találkozott először
denevérekkel. Érdekes volt,
hogy a barlangászok, akik min-
dennap találkoztak velük, nem
tudták megmondani, milyen faj-
ták élnek ott. Szabolcs utánané-
zett különböző irodalmakban,
de az nagyon szegényesnek bi-
zonyult annak ellenére, hogy
valamikor nagy hagyományai
voltak a kutatásnak, amelyek az
ötvenes években leálltak. El-
kezdett baranyai barlangokba
járni, és meghatározni az ott ta-
lált állatokat.

1990-ben a Magyar Madár-
tani és Természetvédelmi Egye-
sület megyei csoportja meg-
bízta, hogy írjon programot a
megyében található denevérek
védelmére. A program alapját
egy állapotfelmérés képezte,
amelynek keretében az élőhe-
lyeket – barlangokat, épületeket,
faodvakat – rendszeresen ku-
tatták.

A téli időszakban társaival a
barlangokat járták, számolták a
denevéreket, nyári időszakban
gyűrűző-táborokat szerveztek.
Az épületek esetében pedig júli-
usban, amikor még a szülőkoló-

niákban vannak az épületekben
lakó denevérek, akkor járták az
öt régióra felosztott megyét. Sok
munkát jelentett ez, hiszen há-
romszáz kistelepülés van itt,
rengeteg toronnyal, padlással. A
gyűrűzés segítségével sikerült
kimutatni a telelőhelyek, illetve
az élőhelyek közti kapcsolatot.
Azokat az állatokat, amelyeket
nyáron meggyűrűztek a szülőko-
lónián, azokat télen megtalálták
a barlangokban.

A megtett távolság fajonként
változó. Általában megkeresik a
legközelebbi optimális telelőhe-
lyet; vannak olyan denevérek,
amelyek 10-20 km-es távolsá-
gokban található meg. De vizs-
gálódtak Békés megyében is.
Mivel ott nincs a közelben bar-
lang, Romániában, egy karsztos
hegységben találták meg a meg-
gyűrűzött állatokat. A törpede-
névér vagy a korai denevér ezer
kilométereket is megtesz.

Závoczky Szabolcs elmondta,
akármerre jártak, azt mondták az
öreges, hogy amikor ők gyere-
kek voltak, jóval több denevér
volt, mint manapság. Egyik oka
a létszámcsökkenésnek az, hogy
ezek kis termetű állatok, nagyon
hosszú életkorúak (15-20 év), és
egy évben maximum egy az utó-
dok száma. Egy kolóniapusztu-
lást követően hosszú évekbe te-
lik, míg fel tudnak szaporodni.

A létszámfogyatkozás másik
oka az élőhelyek csökkenése.
Tehát nem is a denevéreket kell
elsősorban védeni, hanem az
élőhelyet.

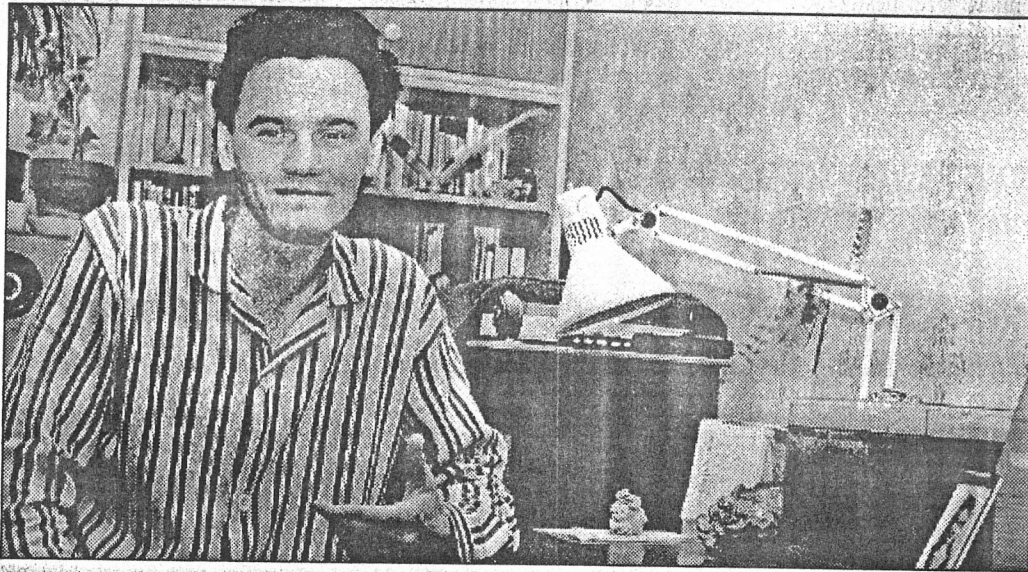
Megszűntek az árterek, az
utak és szántók közti bokorso-
rok; a nagyüzemi mezőgazda-
sággal együttjáró vegyszerezés
is sokat rontott a helyzeten.

Magyarországon huszonöt
denevérfaj él, mindegyik védett.
Baranyában eddig húsz faj jelen-
létét mutatták ki.

Cs. L.

Uj Dunántuli Napló

1993. április 14.

Képeinken Zörényi Miklós, akinek néhány napig még pizsama a kötelező viselet

A denevérkutató mélyrepülése

Bányamentők hozták felszínre a 45 méteres mélységből

Nem mindennapi kalandot tudhat maga mögött **Zörényi Miklós** 29 éves faddi fiatalember, aki a múlt szombaton denevérmegfigyelés közben a Nagyharsányi hegy egy barlangszerű vágatában 45 méter mély tárnába zuhant. Ettől kezdve elmondhatja magáról, hogy megkezdődött második élete. Kórházból történt távozását követően otthonában kerestük fel.

– Hobbim, a denevérkutatás vonzott már nem először a Nagyharsányi hegyre – mondotta a férfi, akinek mozgását még behatárolták a testén lévő nagy kiterjedésű, már varasodott sebek. – Társaimmal egyik kutatási módszerünk, hogy elhagyott bányákban, barlangokban figyeljük meg a telelésre ott meghúzódó denevérek faj szerinti összetételét, mozgását. Tavaly alakult meg hazánkban a Denevérkutatók Baráti Köre, a

társaságból szombaton hatan látogattunk el a nagyharsányi elhagyott bauxitbányába. Az egyik embermagasságú, vízszintesen húzódo vágatba mintegy 250 métert haladtunk előre, amikor lezuhantam a tárnaszerű, függőleges mélyedésbe. A vágat mennyezetét vizsgáltam a zseblámpámmal, és nem néztem a lábam elé, pedig már jól ismertem ezt a barlangrészt. Tudtam, hogy ennél a szakasznál vigyázni kell. Biztosan sokan álmodtak már olyat, hogy zuhannak egy feneketlen gödörbe. Valami ilyesmit érezhettem.

A fiatalember szerencséje az volt, hogy a függőleges, inkább tárnácskának, mint tárnának nevezhető mélyedés meglehetősen szűk volt, így nem tudott átfordulni, megúsza hát az esetleges fejfel történő földet érést. Azonnal kiabálni kezdett. Társai először a tűzoltókat, majd a pécsi bányamentőket riasztot-

ták. Este fél hatkor történt a zuhanás, a mentés 23 óra körül fejeződött be.

– Csodával határos, hogy a fiatalember életben maradt, hogy kisebb sérülésekkel megúsza az ügyet – vélekedik **Muhel József** mérnök, aki a bányamentőket vezette. – Számunkra egyébként ez a feladat nem egy szokványos bányamentés volt, és igen nagy segítséget nyújtottak a tűzoltók.

A szerencsétlenül járt fiatalemberért (aki közben azért aggodott, hogy el ne fogyjon az oxigénje) végül is **Laposán Sándor** bányamentő rajparancsnok és **Márcz László** ereszkedett le kötélen, s rövidesen mindannyiuk felszínre bukkolásával zárult a nem mindennapos akció. A sérültet a vágatban már **dr. Pillári Endre** bányamentő orvos várta, majd kórházba szállították.

Balog N.

Két hét múlva az első minősítő vizsga következik

Alakulóban a Vöröskereszt katasztrófa-szolgálat

Barlangászok, ejtőernyősök, mentősök és vízimentők is lesznek

Bár katasztrófális, azaz átalakításra váró törvényeink (még) vannak, a „katasztrófa-törvény” egészen mást jelent. Magyarországon ez a törvény egyelőre megalkotásra vár – létezik azonban egy hagyományosan magas színvonalú polgári védelmi-, tűzoltó- és vöröskeresztes szolgálat, mely természeti és egyéb katasztrófák esetén teszi a dolgát.

Persze, minél ritkábban, annál jobb nekünk.

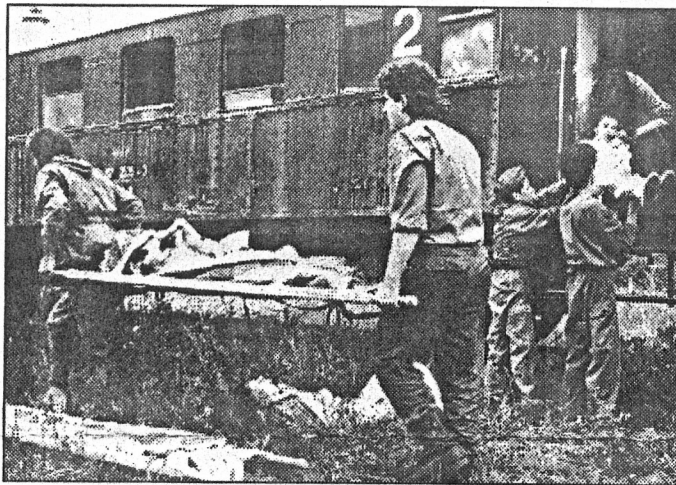
A másodlagos katasztrófa-elhárítás, mint fogalom és mint ténylegesen létező mentőcsoport most kezd alakulni. Pécsről származik az ötlet, de a kiképzésben részesülők – jó részt főiskolai hallgatók – az egész régióban bevetethetők lesznek.

Szűcs Edit, a Vöröskereszt szociális szolgálatának vezetője:

– A másodlagos katasztrófa-elhárítás a mentők és a tűzoltók munkájának szakszerű segítségét jelenti. A három hónapja indított képzésben részt vevő csoport kizárólag önkéntesekből áll, most harmincan vagyunk. Azért mondom, hogy most, mert a két hét múlva sorra kerülő első minősítő vizsgán minden bizonnyal lesznek akik, kihullanak a rostán.

A követelmények ugyanis kemények. A katasztrófa-szolgálat tagjai mind fizikálisan, mind lelkileg felkészültek kell, hogy legyenek, s hogy így van-e, azt az egy éves kiképzés során – mert a képzés a jövő év tavaszáig tart – többször is mérik a kiképző-szakemberek.

A szolgálat létrehozásának

Súlyosan sérült embereket mentenek ki a vonatból a szombat délelőtt Hosszúhétényben megrendezett polgári védelmi gyakorlat résztvevői

Fotó: Kóródi Gábor

előzménye máskülönben egy pályázat volt, amit Szűcs Editék a Vöröskereszthez adtak be.

– Sajnos csak 400 ezer forintot sikerült szereznünk, ráadásul a Máltai Szeretetszolgálat sem tudta végül biztosítani azokat az eszközöket, melyekre mindenképpen szükségünk lenne – mondja a szolgálat vezetője. – Így végül át kellett dolgozni a terveket, de ma már elmondható, megfelelőképpen sikerült módosítani az elképzeléseket.

A két hét múlva sorra kerülő vizsgára – melyen baleseti- és katasztrófa-szituációk kezelése lesz a feladat – a német Vöröskereszt és Máltai Szeretetszolgálat mellett a pécsi mentősök és a tűzoltók is segítik felkészülni leendő segítőiket.

– Az eddig elsajátított ismeretek segítségével a csoport egy katasztrófa esetén már segíteni

tud. Nem mindenben, de azért mégis sokkal többet, mint mondjuk a laikusok. – vélekedik Szűcs Edit. – Még nagyon az elején vagyunk a dolgoknak, de ha a végére érünk, majd-hogynem profinak mondhatja magát az, aki itt kapott kiképzést.

Alakulnak már a szolgálat képzésében részt vevők kisebb csoportjai is – mert hiszen a tervek szerint 5-6 fő alkot majd egy-egy egységet, mely egységek tagjainak szinte egymás gondolatait is ismerniük kell. S alakulnak már a speciális feladatokra kiképzendő csoportjai is: a barlangászok, a vízimentők és az ejtőernyősök, akik vészhelyzetben, különleges körülmények között is bármikor hívhatók lesznek – az egész Dunántúl területén.

P. Zs.

Helikopterek is részt vettek a mentésben Fotó: Kóródi Gábor

Bemutatkozott a katasztrófacsoport Mentés Hosszúhetényben

Tíz halott, harminc sebesült. Ennyi, szerencsére csak imitált áldozata volt annak a katasztrófának, amely tegnap – forgatókönyv szerint – történt Hosszúhetényben. Itt tartotta első nyilvános gyakorlatát a – helyi általános iskolások közreműködésével – a Vöröskereszt baranyai katasztrófa csoportja, amely fél évvel ezelőtt alakult.

Alaposan kiizzadtak a fiúk, amíg a földrengés következtében megrongálódott, kigyulladt épületből kimentették a sebesülteket. Hordágyon, az eszméletleneket szakszerűen, stabil oldalt fekvésben, emelkedőnek felfelé, futva vitték a rögtönzött ellátó helyre. Csupa fiatal látunk a piros sisakos, vöröskereszt jelvényes, sötét egyenruhás csoport tagjai között. Lányokat is.

– Rengeteget tanultunk az elmúlt hetekben, akármilyen balesetnél képesek vagyunk segíteni, s ez nagyon jó érzés. Ezért is vállaltuk az egészségtanórák illés Tünde, aki negyedéves hallgató a JPTE-n.

Van közöttük amatőr barlangász – Zalan Béla és Szatyor Miklós – akik ismereteit az első emeleti, hordágyas leeresztés-

nél hasznosították, de középiszkolás tanulók és már dolgozók szintén tagjai a csoportnak.

Huszonnyolcan vannak. A Vöröskereszt szervezésében elsősegélynyújtást, vegyvédelmet, híradást, műszaki vezetést, pszichológiát tanulnak, illetve gyakorolnak. Természeti és ipari katasztrófa esetén képesek segíteni a hivatásosoknak, a polgári védelemnek, a tűzoltóságoknak, a mentőknek. Ezek a szolgálatok – köztük a For Life mentőhelikoptere is – szintén jelen voltak és velük együtt dolgoztak.

Az országban elsőként a borsodiak szerveztek ilyen önkéntes csoportot, aztán a főváros, s most Baranya, hallottuk dr. Kern Agnéstól, a Magyar Vöröskereszt Országos Vezetőségének tagjától.

Sem a képzés, sem a felszerelés nem olcsó mulatság, a baranyaiak részben pályázati pénzből, részben a Német Vöröskereszt adományaiból tudták a csoportot létrehozni. De még sok mindenre szükségük van ahhoz – pl. rádió, speciális gépkocsi –, hogy a felszereltségük is olyan jó legyen, mint a hozzáállásuk.

T. E.

A PRO NATURA KARSZT ÉS BARLANGKUTATÓ CSOPORT
kutatási tervezete az 1994-es évre

A csoport 1993-as évre tervezett programja személyi és anyagi okok miatt csak részben valósult meg, így számos kutatási feladat tolódott át a 94-es esztendőre.

CSOPORTÉLET:

- Folyamatosan növelni kívánjuk a csoport létszámát.
- A klubfoglalkozásokat színesebbé, tartalmasabbá szeretnénk tenni.
- A barlangkutató csoportokkal bővíteni kívánjuk a kapcsolatokat.
- Folytatnánk a hazai karszterületek megismerését.
- Részt kívánunk venni-lehetőségeink szerint-az MKBT rendezvényin, tanfolyamain.
- Ismeretanyagunkat folyamatosan szeretnénk bővíteni.
- Az elért eredmények dokumentálását is tervezzük.

KUTATÁSI PROGRAM:

-Mészégető-források barlangja

A barlangrendszer feltárása érdekében számos víznyelőben kívánunk feltárásokat végezni.

A barlang végpontját alkotó szifonsor leküzdésére buvárokat hívunk meg.

Szükségessé vált a barlang újbóli térképezése, mivel a már elkészült térkép jelentős hibákkal terhelt.

Folytatódik az elmúlt évben megkezdett barlangi víz kémiai vizsgálsorozata.

-Gubacsos -víznyelő

A továbbjutás érdekében kutatásokat kívánunk végezni a jelenlegi végponton.

Lehetőségünk szerint a barlang térképezését is be kívánjuk fejezni.

-Sziklás-víznyelő

Az időszakosan aktív nagy kapacitású víznyelő elmúlt évben megkezdett bontását folytatni szeretnénk.

Az elért eredményeket dokumentálni kívánjuk.

-Lipóci-legelő víznyelője

Az idáig nem kutatott víznyelő megbontását is tervezzük,
az elért eredmények dokumentálása mellett.

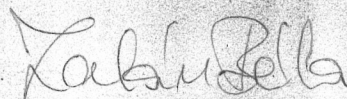
A Mészégető-források vízgyűjtő területének jobb megismerése végett víznyomjelzési kísérletsorozatot tervezünk.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Denevér-
védelmi Programját ez évben is támogatni fogjuk.

A Baranya megyei Vöröskereszt szervezésében működő Katasz-
trófaelhárító csoportban a tagságunk jelentős része tovább-
ra is aktív szerepet vállal.

Cím:Abaliget 7678

Kossuth L.u.25.

Zalán Béla

csop.vez.

Abaliget,1993.nov.05.